

Opgroeien in het weeshuis

Bovenstaande spreuk las Douwe Dijker (65 jaar) uit Den Burg onlangs op een kalenderblaadje. De woorden spraken hem aan. “Ze deden me namelijk aan m’n jeugd in het weeshuis denken, waar ik erg eenzaam ben geweest. De laatste tijd heb ik een paar keer te horen gekregen dat ik blij mag zijn dat ik daar terecht kon. In de ogen van de mensen die dit beweren, ben ik er door mijn verblijf in het weeshuis nog goed vanaf gekomen! Ze hebben geen idee waar ze het over hebben. Hoe kunnen ze dat nou tegen je zeggen? Voor mij een van de redenen om te vertellen hoe het echt was.”

Douwe werd geboren als jongste van acht kinderen. Een nakomertje. Het gezin woonde in de Kerkstraat in Den Hoorn, vader was landarbeider. Hij verdiende een ‘dun’ salaris, zoals Douwe het uitdrukt. “Met zoveel kinderen was het armoe troef. Dat merkte je vooral met eten. Soms hadden we alleen aardappelen en melk. Dat kwam van de boerderij waar vader werkte en kostte niks. Als ik er op uitgestuurd werd om boterhamworst te halen, stak de slagersvrouw er soms zomaar een halve metworst bij.”

“Brood maakte m’n moeder zelf. We brachten de blikken met deeg naar de bakkerij, waar ze de oven ingingen. Ik herinner me nog heel best dat ik op een dag een net gekochte glazen pot met jam op de straatstenen stuk liet vallen. Wilde paniek. Ik kon met dit bericht niet thuis komen. Jankend ben ik weer naar de winkel gelopen. Daar trof ik Bouke Wijn-gaarden, die kennelijk met me te doen had en me een nieuwe pot gaf. Zonder rekening, zei hij. Ik was de koning te rijk. Zulke dingen vergeet je nooit.”

Douwe bracht de eerste klas van de lagere school door in wat nu het dorpshuis De Waldhoorn is, daarna werd de Jan Drijverschool geopend. Hij was geen gemakkelijk kind, stond veel op de gang. Z’n vrije tijd bracht hij meestal door op de boerderij van de ouders van Jaap Lap, aan de overkant van de straat.

In 1958 overleed zijn moeder, nog maar 50 jaar oud, aan kanker. Douwe woonde vanaf dat moment alleen met z’n vader en z’n oudste broer Jaap in huis. “De anderen waren allemaal de deur uit. Ik miste m’n moeder heel erg, het was een ontzettend lief mens. Mijn vader leek voor de buitenwereld een joviale man, maar met z’n kinderen bemoeide hij zich niet. Hij richtte zelden het woord tot me, keek helemaal niet naar me om. Zo kon het gebeuren dat ik als jochie van tien jaar oud tot ’s avonds laat over straat kon banjeren. Er was niemand die op me lette. Ik raakte zo vrijgevochten als de pest.”

Om de opvoeding van Douwe ter hand te nemen, bood z'n zus Trijn, die in Egmond aan Zee woonde, aan om haar broertje in huis te nemen. Die had het bij haar naar z'n zin, ging er met plezier naar school. Maar aan deze oplossing kwam snel een eind, want ook bij Trijn hadden ze het lang niet breed en vader Dijker stak de kinderbijslag in eigen zak. Voor hij wist wat er gebeurde was Douwe weer terug op Texel.

Begin 1958 werd in Den Burg gestart met de bouw van het Algemeen Weeshuis. Omdat een schoonzuster vond dat het met Douwe helemaal de verkeerde kant op dreigde te gaan, vond zij dat er iets moest gebeuren. Z'n broers en zussen konden hem niet in huis nemen. Die zaten met kleine kinderen of waren ergens in de kost. Zo kwam het in aanbouw zijnde weeshuis in beeld. "Ze waren bang dat ik zou ontsporen," aldus Douwe. "Ik jatte aardbeien en peren en moest weer in het gareel worden gebracht. Toen me werd verteld dat ik naar een weeshuis moest, vond ik dat een ramp. Als Hoornder kwam je zelden in Den Burg, het was een hele uittocht voor me. Ik was het eerste kind dat in het nieuwe weeshuis ging wonen.

De weeshuisvader en –moeder, Adriaan de Jong en zijn vrouw, ontfermden zich over me. Het waren erg lieve mensen. Jammer genoeg verlieten die het jaar daarop het eiland, waarna Sietse van Heeringen en z'n vrouw ze opvolgden."

Geen bezoek

Het weeshuis stond aan De Zes, op de plaats waar nu het Gezinsvervangend Tehuis is gevestigd. Van Algemeen Weeshuis voor alle gezindten werd het door de geloofsovertuiging van de Van Heeringens steeds christelijker. "Het bewind werd streng. Ik moest ineens naar catechisatie en zondags naar de kerk. Dat hield ook in dat ik op zaterdag alle schoenen moest poetsen, want we moesten wel netjes naar de kerk. Ik mocht ook niet meer voetballen op zondag. Alles werd anders."

"Het weeshuis was een koud, kil hok, met een soort zeil op de vloer. Ik deelde een kamer met Nico, een eigen zoon van het echtpaar. Ik heb in de jaren dat ik er gezeten heb, niet één keer bezoek gehad van m'n vader of van m'n broers en zussen. Er kwam gewoon niemand bij me. Ik vraag me wel eens af of iemand het ze verboden heeft. Weten doe ik het niet. Ik voelde me ontzettend in de steek gelaten. De enige familieleden die me altijd hebben gesteund en waar ik vaak kwam - waar ik me echt welkom voelde - waren m'n zwager Theo Franchimon en m'n zus Bep. Ook ging ik veel naar m'n vriend Akkie Bakker, die tegenover Sarasani woonde. Ik had inmiddels een voogd toegewezen gekregen. Ook hij heeft me in het weeshuis niet één keer opgezocht. Aanvankelijk ging ik nog wel eens naar hem toe, om m'n rapporten te laten zien. Later niet meer. Bekijk het maar, dacht ik."

Liefdeloos

Douwe zat nu op de Thijsseschool, waar het feit dat hij in een weeshuis zat, gelukkig geen onderwerp van gesprek was voor z'n klasgenoten. "Ik ben maar één keer uitgescholden

voor 'wees'. Nou, dat heeft die knul geweten. Op het plein heeft meester Bakker me van hem af moeten trekken.”

In het weeshuis zat Douwe meestal alleen op z'n kamer. Hij vluchtte, als het maar enigszins mogelijk was, weg. “Het was er zelden of nooit gezellig. De Van Heeringens waren geen slechte mensen, absoluut niet, maar ze waren liefdeloos, iets wat ze eigenlijk ongeschikt maakte om kinderen op te voeden. We kregen zakgeld, een paar kwartjes geloof ik, dat in de spaarpot moest. Ik heb er één keer een ijsje van gekocht. Ik werd gesnapt en flink de les gelezen.”

Timmerman

“Ze pakten je nooit eens vast - je wist niet hoe het voelde om een arm om je heengeslagen te krijgen – en kwamen niet kijken als je voetbalde of een uitvoering van de gym had. Je kreeg nooit te horen dat je iets goed had gedaan en je werd niet gestimuleerd om verder te leren. Ik wilde timmerman worden en heb de LTS in Den Helder doorlopen. Dat ging prima, in één keer afgemaakt, maar er werd niet gekeken of er misschien op studiegebied meer in had gezeten. Op m'n 16e ben ik als timmerman aan de slag gegaan bij Gerrit Kikkert in Den Hoorn.”

In 1965 ging Van Heeringen met pensioen. Hij vroeg of Douwe en nog een paar jongens uit het weeshuis meeverhuisden naar de Burgerhoutstraat, waar de jongens hem hielpen met de bouw van een nieuwe bungalow. “Ik heb ja gezegd, want waar kon je in die dagen als zeventienjarige terecht? Maar toch had ik het niet moeten doen. Vader en moeder van Heeringen werden ouder en alles begon hen teveel te worden. Te irriteren. Ze moesten het nu ook zonder het dienstmeisje uit het weeshuis stellen. Als ik thuis kwam met een winkelhaak in m'n overall was Leiden in last. Dan ging ik maar naar m'n zuster Bep, die het voor me maakte. Van de meest onbenullige dingen werd een probleem gemaakt. Nog steeds wist ik niet wat ik verzinnen moest om maar thuis weg te zijn. Toen ik een oproep kreeg voor de keuring van militaire dienst, had ik net zes weken in een korset gelopen, vanwege een vergroeiing in m'n rug. Reden genoeg om me af te keuren, vond de arts die me onderzocht. Maar ik wilde er niet van horen. ‘Wil je dan zo graag in dienst?’, vroeg de man me. Ja, dat wilde ik. De dienstplicht betekende gewoon dat je anderhalf jaar ergens anders onder dak was.”

Verbijstering

Toen Douwe zijn huidige vrouw Ank ontmoette, belandde hij in een groot, warm, katholiek gezin met negen kinderen. Alles kon er, iedereen was welkom. “Ik heb me vaak afgevraagd waarom het bij mijn eigen familie nooit zo heeft kunnen zijn. Ik heb bij de familie van Ank geleerd wat liefde is. Van Heeringen stemde tot mijn grote verbazing onmiddellijk in met ons huwelijk. Dat had ik niet verwacht, want in die tijd was een huwelijk tussen twee verschillende geloven bijna onmogelijk. Waarschijnlijk wilden ze graag weer op zichzelf zijn. Ik was het laatste kind uit het weeshuis dat nog bij ze woonde.”

Douwe verliet op 22-jarige leeftijd zijn weesouders om met Ank te trouwen. Ze kochten een huisje in Den Hoorn. Van Heeringen stond hen niet alleen financieel bij, maar hielp ook mee met de verbouwing. “Nogmaals, het waren echt geen nare mensen. Ze hadden alleen geen kinderen mogen opvoeden. Ik had hem geholpen met z'n bungalow, hij hielp mij. Kort nadat we daar zijn gaan wonen, kon ik een baan krijgen bij de meetdienst van Rijkswaterstaat. In de loop der tijd heb ik mezelf opgewerkt en raakte ik betrokken bij dijkverhogingen en zandsuppleties. Ik heb ook zeventien jaar bij de brandweer gezeten. Daar ben ik als officier van dienst geëindigd.”

Het loslaten van het verleden ging in het werk sneller dan privé het geval was. “Ik heb, nadat onze eigen kinderen waren geboren - we hebben een zoon en een dochter gekregen - enorm veel moeite gehad om ze die liefde te geven, die ik wilde geven. Het heeft lang geduurd voor ik over m'n verleden heen heb kunnen stappen. Dat heeft natuurlijk spanningen gegeven. We hebben nare tijden meegemaakt. Voor Ank lang niet makkelijk, allemaal. Maar door er met z'n allen over te praten, hebben we dat achter ons kunnen laten.”

“Ik heb het zo fantastisch gevonden om de bevalling van m'n tweede kleinkind mee te maken. Ank is bij de eerste geboorte aanwezig geweest, ik was - door omstandigheden – bij de tweede. Een geweldig gevoel als je dochter je erbij wil hebben. Ik kan nu zorgeloos van m'n kinderen houden en genieten van m'n kleinkinderen. Ze wonen nog vlakbij ook. Hoeveel mazzel kun je hebben? Wat ben ik blij dat ik op m'n 57-ste kon stoppen met werken. Ank en ik hebben alle tijd om op te passen.”

Op de vraag of z'n verleden in het weeshuis hem nog op andere manieren heeft gevormd, word ik vol in de ogen gekeken. “Natuurlijk. Ik heb geleerd voor mezelf op te komen. Ook als dat helemaal niet nodig was. Dat zal voor mensen die met me te maken hebben gehad, wel eens moeilijk zijn geweest. Het verleden heeft me ook doen inzien dat alles tijdelijk is. De broers en zussen die nog in leven zijn, zie ik alleen op verjaardagen. Over het weeshuis wordt nooit gesproken.”

Margreet Berndsen-Stam
(Leef-Tijd, jaargang 1, nr. 2)